

disponunt ad recipiendam motionem, inspirationem, & illustrationem Spiritus Sancti: Ergo praedicta ratio non valet.

Sed contra: licet virtutes theologicae, & morales infusa, disponant animam ad recipiendam motionem Spiritus Sancti, diversimodè tamen à donis; nam dona illam disponunt ad motionem Dei specialem, quâ homo a Deo movetur, non medio consilio & deliberatione, sed divino instinctu; virtutes autem theologicae & morales infusa, illam disponunt ad recipiendam motionem Spiritus Sancti, communem & ordinariam intra ipsum ordinem supernaturalem, per quam scilicet homo natus est moveri supposito consilio & deliberatione rationis. Unde D. Thomas quest. 68. art. 1. ad 4. *Sapientia dicitur intellectus virtus, secundum quod procedit ex iudicio rationis; dicitur autem donum, secundum quod operatur ex instinctu divino.*

4. Septem sunt dona Spiritus Sancti, *Vt enim mundus septem diebus est perfectus, sic & minor mundus septem donis Spiritus perficitur, ut post Gregorium Magnum ait D. Bonaventura lib. de septem donis cap. 2. Hæc sunt septem radij spirituales, tam splendidi, quam igniti, a sole justitia procedentes. Septem columnæ, quibus domus quam divina sapientia sibi adificavit, innititur. Septem lucerne de quibus dicitur Exodi 25. *Facies lucernas septem, & pones eas super candelabrum.* Septem stellæ in dextera Christi quas vidit D. Joannes Apocal. 1. Septem oculi super lapideum unum, de quibus fit mentio Zachar. 3. Septem crines in quibus fortudo Sansonis posita erat, ut habetur Iudicum 26.*

TRACTATUS V.

DE PECCATIS.

AEMUS in hoc Tractatu in primitis de peccato in genere, ejusque naturali, subjectum, & causas exponeamus. Deinde de præcipuis ejus speciebus, nempe de peccato originali, quod ab Adamo per semiualem propagationem in posteros traducitur; de peccato habituali, quod remanet in nobis transacto actu peccaminoso, & macula peccati dicitur, de peccato actuali commissionis, & omissionis, & demum de peccato tam mortali, quam veniali.

CAPUT I.

De natura peccati in genere.

1. **D**ico primò, de ratione omnis peccati est quod sit contra rectam rationem & legem aeternam. Ita D. Thomas hic quest. 71. art. 6. ubi sic discutit: *Actus humanus habet quod sit malus (moraliter) ex eo quod caret debita commensuratio: omnis autem commensuratio cuiuscumque rei attenditur per comparationem ad aliquam regulam, à qua se dividat incommensurata erit. Regula autem voluntatis humana est duplex; una propinquæ & homogeneæ,*

scilicet humanæ ratio, alia vero est prima regula, scilicet lex aeterna, que est quasi ratio Dei. Ergo actus moraliter malus, essentialiter importat disformitatem seu disconvenientiam ad rectam rationem & legem aeternam. Unde ab Augustino peccatum definitur: *Diictum, vel factum, vel concupitum contra legem aeternam, subindeque contra legem naturali, que est quædam participatio legis aeternæ in mentibus nostris impressa.* Quare Ambrosius lib. 5. de paradiſo cap. 14. ait quod talis lex non inserviat, sed innascitur, nec aliqua lectione percipitur, sed proflio quodam naturæ fonte in singulis exprimitur.

2. Dico secundò, est essentialle peccato quod sit injuria & offensa Dei. Hæc conclusio sequitur ex dictis in præcedenti, si enim peccatum sit contra legem aeternam, non potest non esse injuria seu offensa Dei; qui enim sciens & volens transreditur legem ab aliquo impositam, verè offendit ipsum legislatorem, quia ejus voluntati contradicit, eique debitam subjectionem & obedientiam denegat. Deinde peccatum non solùm Deo ut supremo legislatori contrariatur, sed etiam ipsum offendit ut iustum judicem, non timendo ejus penam & supplicium; ut supremum & summum dominum, denegare ei servitatem debitam; ut amicum & benefactorem, exhibendo se ei inimicum & ingratum, ac abutendo ipsius beneficijs; ut

primam

primam carnam & primum principium, utendo ipsum concursu ad peccandum; & denique ut summum bonum & ultimum finem, quia per quodlibet peccatum mortale convertitur peccans ad bonum creaturæ tanquam ad finem ultimum, & à Deo vero fine ultimo avertitur, in quo Deus ipse summe offenditur.

3. Objicies primò contra primam conclusionem: Mendacium & odium Dei sunt quid intrinsecè malum moraliter, non solum antecedenter ad legem positivam, & independenter ab illa, sed etiam antecedenter ad legem naturalem, imò & ad legem aeternam: nam pro illo priori in quo divinus intellectus per scientiam simplicis intelligentiæ cognoscit odium Dei præcisè secundum prædicata essentialia, verè cognoscit illud ut opus suum sua bonitati, & ut avertens ab ea creaturæ rationalem, ipsique creaturæ rationali disconveniens & dissimum: idem dicendum de mendacio: Ergo actus secundum se mali, sunt peccata, independenter à lege naturali, & à lege aeterna, & antecedenter ad illas, subindeque non est essentialle peccato quod sit legi naturali & aeterna contrarium.

Respondeo mendacium, odium Dei, & alios actus secundum se malos, antecedenter ad legem naturalem, vel ad legem aeternam, non esse mala & peccata formaliter, sed initiativè tantum & fundamentaliter, quatenus ex se & ab intrinseco sunt determinata, ut à lege aeterna, subindeque à lege naturali, que est ejus participatio, discordent & devient, & apta nra ut per illam prohibeantur, post cuius prohibitionem erunt mala & peccata formaliter & completivè. Si autem quæras, in quo consistat malitia hæc initiativa & fundamentalis? Respondeo breviter, ipsam consistere in eo quod actus ab intrinseco mali secundum se repugnat alicui ex divinis perfectionibus, ut odium Dei summa bonitati, mendacium primæ veritati, furtum summæ justitiae & æquitati; haec enim contrarietas & repugnanciam est ratio & fundamentum, cur Deus per legem aeternam & naturalem hujusmodi actus prohibeat; nam sicut Deus est necessariò determinatus ad diligendum sua divina attributa, ita necessariò est determinatus ad odio habendum, & prohibendum lege aeterna quidquid illis contrariatur.

4. Objicies secundò contra secundam conclusionem: Quidquid est essentialle peccato, provenit illi ab objecto à quo specificatur: Sed ab objecto solum provenit peccato ratio mali sive defensio moralis, ratio verè offensæ sive injuriæ provenit ei ex ordine ad personam offensam, que est distincta ab objecto peccati: Ergo non est essentialle peccato, quod sit injuria seu offensa Dei.

Respondeo, concessa Majori, negando Minorum, nam in objecto peccati virtualiter includit Deus, ut legislator, & ut ultimus finis; ut legislator quidem, quia objectum peccati est moraliter malum, ac proinde à divina lege positiva aut naturali prohibitum; ut verò ultimus finis, quia in moralibus objectum aliquod præcipitur aut prohibetur, in ordine ad Deum ut ultimum finem: unde ratio injuriæ seu offensæ contra Deum, ut legislatore, & ultimum finem, virtualiter & implicitè includitur in peccato, quatenus est malum morale, & ab eo nequii perfectè præscinduntur.

5. Quintò peccatorum alia sunt contra Deum, alia contra seipsum, alia contra proximum: triplex enim ordo in homine debet esse, unus per respectum ad regulam divinae legis, aliis per comparationem ad regulam rationis, tertius per respectum ad alios homines quibus convivere debet. Quando ergo à primo ordine deficit, & detrahit Deo amorem vel reverentiam debitam, dicitur peccare in Deum, ut sacrilegus, hereticus, blasphemus. Quando deviat à secundo ordine, & passiones suas ratione non regulat, peccat in seipsum, ut avarus, gulosus, luxuriosus. Quando verò à tertio ordine recedit, nec servat proximo jus debitum, vel offendit humanam societatem, cui naturaliter alligatur, tunc dicitur peccare in proximum, ut fures, homicidae, adulteri.

6. Sextò dividitur peccatum, in peccatum cordis, oris, & operis, que divisio duplice intelligi potest. Primo ut per peccatum cordis illud accipiatur, quod interius consummatur, ut heresis; per peccatum oris illud quod locutione perficitur, ut mendacium

CAPUT II.

Peccatorum multiplex divisio.

mendacium; per peccatum operis illud quod opere compleatur, ut adulterium, vel homicidium. Secundò ut hæc divisio sit potius in diversos gradus ejusdem peccati, quam in diversa peccata; ita cum enim v.g. ex hoc quod appetat vindictam, primò perturbatur in corde, secundò in verba contumeliosa erumpit, & tertio procedit usque ad facta injuriosa. Idem patet in luxuria, & quolibet alio peccato, in quo est primò conceptus cordis, scilicet cogitatio, deinde est manifestatio & locutio, & ultimò completio externa.

7. Demum peccatum dividitur in mortale & veniale: Illud infert mortem animæ, eam privando gratia & charitate, & avertendo ab ultimo fine; istud verò nec gratia nec charitate privat, sed ejus tantum fervorem diminuit, nec avertit ab ultimo fine, sed tantum ab eo divertit, ejusque consecutionem retardat; unde veniale dicitur, quia leve est, comparatione alterius, & venia maxime dignum.

CAPUT III.

Comparatio peccatorum ad invicem.

Dico primò, peccata non esse inter se conexa.

1. Probatur ratione D. Thomæ h̄c quæst. 73. art. 1. desumpta ex differentia quæ est inter eum qui peccat, & eum qui secundum virtutem operatur: intentio enim ejus qui agit secundum virtutem, tendit ad unum, scilicet ad id quod est conforme regulæ rationis, quam præscribit prudenter, ac proinde omnes virtutes in prudentia connectantur, ut Tractatu p̄cedenti ostendimus: intentio verò peccantis non tendit ad idem, sed ad diversa, nullam habentia connexionem; quia intentio peccantis, non est recedere à ratione (hoc siquidem non est per se intentum ab operante) sed tendere in bona appetibilia, à quibus vitia & peccata sortiuntur speciem, quæ bona nedium sunt diversa, sed etiam quandoque inter se contraria: Ergo vitia & peccata non sunt inter se conexa, sed disparata, & aliquando inter se opposita, ut avaritia & prodigalitas: unde ut nota D. Augustinus epist. 29. aliquando vitium vitio tollitur, ut amore laudis, aut voluptatis, amor pecuniae.

2. Dices, sicut omnes virtutes convenient in uno principio, nempe in amore Dei, ita omnia via & peccata uniuersit & convenient in philantropia seu amore sui: Ergo sicut virtutes sunt inter se conexæ, ita vitia & peccata.

Respondeo, concessio Antecedente, negando Consequentiam, & paritatem, nam ut ait S. Thomas art. citato in resp. ad 3. *Amor Dei est congregatus, in quantum affectum hominis à multis dicit in unum;* & ideo virtutes qua ex amore Dei causantur connexionem habent: Sed amor sui disgregat affectum hominis in diversa, prout scilicet homo se amat, appetendo sibi bona temporalia, quæ sunt varia & diversa; & ideo vitia & peccata, quæ causantur ex amore sui, non sunt connexæ.

3. Dico secundò, omnia peccata non esse æqualia in malitia, & gravitate. Est contra Stoicos, qui ut refert D. Thomas qu. citata art. 2. considerantes peccatum solum ex parte privationis restringit in rationis, quam importat, & existimantes nullam privationem posse suscipere magis & minus, dixerat

runt omnia peccata esse æqualia. Hoc fundamen-tum convellit S. Doctor, notando duplex esse pri-vationis genus, una est pura & simplex, quæ con-sistit quasi in facto seu corrupto esse, sicut ini-mors est privatio vita, & tenebrae privatio lumi-nis, & hujusmodi privatio non suscipit majus aut minus, quia nihil relinquit de forma, vel habitu opposto; non enim minus mortuus est aliquis primo aut secundo die, quam post annum, cum jam corpus est resolutum, & similiter non est magis tenebrosa domus, si lucerna sit operta pluribus ve-laminibus, quam si sit operta uno solo velamine, totum lumen intercludente. Alia est privatio non pura & non simplex, sed aliquid retinens de forma vel habitu opposito, quæ magis consistit in corrup-ti quam in corrupto esse, sicut ægritudo, quæ ita privat debita commensuratione humorum, ut tamen ejus aliquid in subiecto remaneat; & talis privatio suscipit magis & minus, in quantum magis aut minus relinquit de habitu opposto: Major enim est aut minor ægritudo, secundum quod magis aut minus tollit de commensura-tione humorum. Cum ergo peccatum (est de formaliter dicat privationem) non sit de primo ge-nere privationum, sed de secundo; quia ita pri-vat debita commensuratione rationis, ut non rati-lier ordinem rationis tollat, reperitur inæquali-tas inter peccata, quantum ad malitiam & gra-vitatem.

Aliam rationem habet 3. contra Gent. cap. 139. ubi sic discurrevit: *In omnibus quorum perfectio & bonum in quadam commensuratione consitit quanto magis à debita mensuratione receditur, tanto majus erit malum;* sicut sanitas consitit in debita commensura-tione humorum, & pulchritudo in debita commensura-tione membrorum, veritas autem in debita commensura-tione iustitiae vel sermonis ad rem. Patet autem quod quanò est major inæqualitas in humoribus, tanto est major infirmitas; & quanò est major inordinatio in membris, tanto est major turpitudo, & quanò magis à veritate receditur, tanto est major falsitas: bonum autem virtutis in quadam commensuratione consitit, est enim medium secundum debitam limitationem circumstantiarum inter contraria virtutia constitutum; quan-to igitur magis ab hac harmonia receditur, tanto est major malitia.

4. Quæres primò, an non solum in peccatis quæ jure naturali prohibentur, sed etiam in illis quæ solo jure positivo vetantur, detur inæqualitas in gravitate & malitia? Respondeo affirmativè, illa enim possunt diversas species peccatorum consti-tuere, alterius siquidem speciei est jejunitum vio-lare, & laborare in die festo, tametsi utrumque sit solum contra jus positivum: At species, cum se habeant sicut numeri, sunt inter se inæquaes: Ergo & peccata quæ solo jure positivo prohibita sunt.

Confirmatur: Gravitas peccati sumitur ex op-positione ad virtutem quam destruit, adeoque, ceteris paribus, illud peccatum est magis quod præstantiori virtuti opponitur: Sed peccata quæ solo jure positivo prohibita sunt, contrariant multitudines diversis & inæqualibus virtutibus: v.g. comedere carnes die venientis, abstinentia, & laborare in die festo, aut celebrare sine vestibus sacræ, religio-ni: Ergo hujusmodi peccata in gravitate & mali-tia inæqualia sunt.

Nec obstat quod D. Thomas loco citato ex Summa contra gentes videatur docere oppositum, ibi enim loquitur de prædictis peccatis, in ordine ad estimationem humani judicis, qui solum con-siderat

derat materialem & externam præcepti transgres-sionem, quæ potest in indivisibili consistere, ut constat ex verbis istis quæ ibidem habet: *Huic au-tem rationi videtur suffragari quod in humanis judi-cijs agitur, nam si alius statuatur limes quem non transgredia-nur, nihil refert apud judicem, sive mul-tum sive modicum sit transgressus.* Unde ex hoc te-stimonia solum potest inferri, aliqua peccata con-sistere in virtutem, ita quod aut utrumque op-onatur illi contrariè, aut utrumque privativè, subindeque utrumque sit peccatum commissionis, vel utrumque omissionis: Si autem unum sit com-missionis, quod opponitur contrariè; & aliud omissionis, quod opponitur tantum privativè, valde probabile est, quod etiam si hoc posterius per-fectiori virtuti opponatur, poterit tamen esse minus grave quam illud, quia diversus iste modus oppo-sitionis non parum eorum mutat gravitatem. Un-de probabilitè dici potest, peccatum homicidij, quod justitia oppositum, esse gravius secundum suam speciem, omissionis sacri, quæ privativè oppo-nitur religioni, quamvis religio sit præstantior vir-tus quam justitia.

5. Quæres secundò, unde in peccatis petatur inæqualitas in gravitate & malitia? Respondeo inæqualitatem essentialem peccatorum sumi ex objecto, accidentalem verò ex circumstantijs non mutantibus speciem. Prima pars probatur: Pecca-tum in ratione peccati seu mali moralis con-stituit per ordinem & habitudinem transcendentalē ad objectum ut dissimum regulis morum, ut capite 8. ostendimus: Ergo cum juxta Philosophos, idem sit constitutivum & distinctivum rei, peccata distinguiuntur & diversificantur specie, ex ordine & habitudine quam dicunt ad objecta specie di-versa. Secunda verò pars manifesta est, inæqualitas enim accidentalis in peccatis sumi debet ex his quæ se habent acciden-aliter ad actum in eis moris spectatum, qualiter se habent circumstantijs non mutantes speciem.

Ex his inferes primò, peccatum tanto est gra-vius, quanto objectum ejus est pejus. Unde pecca-ta contra Deum, sicut idolatria, blasphemia, & alia hujusmodi sunt omnium gravissima. Deinde peccata contra hominem secundum occupant locum, ut homicidium & calunnia. Ultimum ea quæ sunt contra res externas hominis, ut furtum.

6. Inferes secundò cum D. Thoma h̄c qu. 73. art. 4. illud peccatum est gravius simpliciter, & secundum speciem, quod opponitur virtuti præstantiori, tum quia habet objectum in ratione objecti pejus, & magis rationi repugnans; tum etiam, quia habet corrumpere & destruere magis bonum, nempe medium ipsius virtutis.

Pro pleniori hujus corollarij intelligentia, & multorum argumentorum solutione, tria breviter h̄c observanda sunt, quæ fūsè expendunt Salmanticensis in Tract. de peccatis disp. 9. dubio 4. In primis advertendum est, quod cum dicimus illud peccatum esse gravius secundum suam speciem, quod opponitur perfectiori virtuti, hoc intelligi debet de oppositione secundum objectum primarium & principale talis virtutis; si enim peccatum opponatur perfectiori virtuti solum quod objectum secundarium, non ideo erit gravius, ut patet in odio proximi, quod quia non contrariatur charitati, ut tendit in objectum primarium, nempe Deum, sed ut fertur in objectum secundarium, scilicet proximum, non est gravissimum omnium peccatorum. Nam ut docet D. Thomas 2.2. qu. 39. art. 2. schismæ, quamvis opponatur charitati, est minus peccatum, quam infidelitas.

Secundò advertendum est, peccatum quod op-onitur inferiori virtuti, si includat etiam oppo-sitionem cum superiori virtute, ratione hujus inclusionis, posse superare illud quod majori virtuti opponitur. Unde adulterium quod castitati oppo-nitur, secundum suam speciem gravius est furto quod justitia oppositum, quamvis hæc sit per-fectior virtus quam illa; quia in adulterio simul

cum oppositione ad castitatem, clauditur oppositio ad ipsam justitiam.

Tertiò observari debet, quod peccata inter quæ fit comparatio, habere debent eundem modum op-positionis ad virtutem, ita quod aut utrumque op-onatur illi contrariè, aut utrumque privativè, subindeque utrumque sit peccatum commissionis, vel utrumque omissionis: Si autem unum sit com-missionis, quod opponitur contrariè; & aliud omissionis, quod opponitur tantum privativè, valde probabile est, quod etiam si hoc posterius per-fectiori virtuti opponatur, poterit tamen esse minus grave quam illud, quia diversus iste modus oppo-sitionis non parum eorum mutat gravitatem. Un-de probabilitè dici potest, peccatum homicidij, quod justitia oppositum, esse gravius secundum suam speciem, omissionis sacri, quæ privativè oppo-nitur religioni, quamvis religio sit præstantior vir-tus quam justitia.

7. Quæres tertius, an diversitas præceptorum

inferat distinctionem specificam peccatorum? Respondeo negativè, si diversitas illa se teneat solum

ex parte præcipientium, vel prohibientium; secus vero si se teneat ex parte motivi præcipiendi, vel prohibendi.

Prima pars probatur prius ratione D. Thomæ h̄c qu. 73. art. 6. ad 2. Specifica peccatorum distinc-tio non sumitur ex termino à quo aversionis; sed ex termino ad quem conversionis: At præceptorum diversitas quæ est solum ex parte præcipien-tium, vel prohibientium, non se tenet ex parte termini ad quem conversionis, sed termini à quo aver-sionis: Ergo non inferat distinctionem specificam peccatorum. Minor videtur certa, terminus enim ad quem conversionis peccaminosæ, est id ad quod homo peccans convertitur, id est objectum quod apperit: At præceptum sive lex non est objectum, quod appetit, sed id à quo objectum appetendo avertitur: Ergo præceptum, vel præceptorum di-versitas, non se tenet ex parte termini ad quem, sed ex parte termini à quo. Major autem probatur pri-mo, quia specificatio rei, subindeque ejus distinc-tio ab omnibus alijs, debet attendi secundum illud quod est in ea per se intentum & à natura & ab operante, & non secundum illud quod est in ea per accidens: Sed ea quæ in peccato se tenet ex parte conversionis, per se à peccante intenduntur; ea vero quæ se tenet ex parte aversionis, inten-duntur solum per accidens, cum nemo intendens ad malum operetur, ut ait Dionysius cap. 4. de di-vin. nomin. Ergo &c. Secundò probatur eadem Major: Motus non specificantur neque distinguuntur ex termino à quo, sed ex termino ad quem, ut docetur in physica; & ideo licet terminus à quo specie differat, si tamen terminus ad quem ejusdem sit rationis, motus sunt ejusdem speciei: Sed ea quæ in peccato se tenet ex parte aversionis, se ha-bent per modum termini à quo; que vero se te-nent ex parte conversionis, per modum termini ad quem, ut patet: Ergo peccata constituuntur & distinguntur per id quod se tenet ex parte conver-sionis, non vero per illud quod se tenet ex parte aversionis.

Secundò probatur eadem pars, & magis adhuc ostenditur, distinctionem specificam peccatorum, non sumi ex diversitate præceptorum, quando illa se tenet solum ex parte principij, aut præcipientis, vel prohibientis: Furtum prohibetur de facto à lege civili, Ecclesiastica, naturali, & divina, & tam-en non est nisi unicum specie peccatum. Item in